



O'QITUVCHI VA O'QUVCHI O'RTASIDAGI KONFLIKT VA ULARNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Ko'liyeva Dinora Qarshiboyevna

Jizzax viloyati Baxmal tumani 68- maktab psixologi

Shaybekova Malika Qarshiboy qizi

Jizzax viloyati Baxmal tuman 1-son palitexnikumi psixologi

Almatova Farida Abdusalomovna

Jizzax viloyati Baxmal tuman 1-son palitexnikumi psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi konflikt vaziyatlarni bartaraf etish shakllari, metodikasi va vositalari haqida so'z yuritildi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, maktab hayoti, o'quvchilar, konflikt, ziddiyatlar, xulq – atvor, Odamovi maktab o'quvchisi, O'smirlar, qadr – qimmat.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi konfliktlar, asosan, noto'g'ri psixologik munosabatlar, individual yondashuv yo'qligi, o'qituvchining shaxsiy fazilatlaridagi kamchiliklar va o'quvchining yoshi, oilaviy muhiti kabi omillardan kelib chiqadi. Pedagog o'quvchilar bilan ishlash jarayonida ularga yakka individual yoki kompleks holatlarida yondashmoqi lozimdir. Sinf yoki auditoriyalardagi ma'lumotni birdaniga o'zlashtira olmaydilar, bunday hollarda albatta pedagog ta'lim jarayonida individuallikka tayanishi mumkin. Pedagogning kompleks yondashishi navbatida ota-onalari bilan hamkorlikda bo'lishi, ko'proq ota-onalar bilan muloqotda bo'lib, sinf majlislarida echilayotgan masalalarda ota-onalarni ham fikrlarini inobatga olishi lozimdir. Agar o'qituvchi tomonidan o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi konflikt paydo bo'lishi bartaraf etiladi. O'quvchi ham o'qituvchiga nisbatan samimiy



munosabatda bo'lishi, hurmatini joyiga qo'yishi kerak. o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ma'lum bir masofa kontakt bo'lishi lozimdir.

Ma'lumki, maktab hayotida o'quvchilar har tomonlama rivojlanib voyaga yetishadi: Ham jisman, ham ruhan, ham manan. Ularni bilim va tarbiyasi uchun javobgar bo'lgan shxslar hissoblangan o'qituvchi lar esa ularga o'z farzandlarini tarbiyalagandek, bor bilim va g'ayratlarini namoyon etishadi. Lekin shunday vaziyatlar bo'ladiki o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi konflikt vaziyatlar sodir bo'ladi. Bu esa o'qituvchi dan vaziyatga to'g'ri baho berishni, bu ziddiyatlarni bartaraf etish shakllari, metodikasini puxta egallashni talab etadi. Quyida bu konfliktlarni bir qanchasi bilan tanishamiz: Intizomga oid konfliktlar Intizomga oid bo'lgan, o'quvchilar va ayrim hollarda o'qituvchi lar tomonidan sodir etiladigan ruhiy zo'riqish hamda ziddiyatlar, ta'lim jarayonida maktab intizomiy qoidalari va tartibining buzilishiga doir tipik holatlarning statistik manzarasini tavsiflash muhim ahamiyatga molikdir. Salbiy xulq – atvorga doir faktlar orasida o'qituvchi tomonidan sodir bo'ladigan holatlar farqlanadi. Didaktik hamkorlik sohasidagi konfliktlar. Didaktik hamkorlik sohasidagi konfliktlar orasida pedagogning o'smirlar bilimini baholashdagi xatolari salmoqli o'rin egallaydi. Chunonchi, o'qituvchi o'quvchilarning bilimini baholaganda har ikki tomon orasida kuchli konflikt sodir bo'ladi. “Yaxshi” va “Yomon” o'quvchilarga munosabat usuli Xalqaro munosabatlardagi konflikt faqat taraflarning qarama- qarshi kurashi sifatida birgina harbiy harakatlardan iborat bo'lib qolmaydi. Zo'rlik vositalarisiz hal qilinadigan diplomatik konflikt, savdo, chegara, siyosiy konfliktlar bo'lishi mumkin “Chegaradan chiquvchi etik” konfliktlar termini boshlang'ich sinf o'qituvchi lari xulq – odobida namoyon bo'luvchi qo'pol g'ayripedagogik munosabatshakllarini aniqlashda qo'llaniladi. O'quvchilar orasidagi konfliktlar. O'quvchilarning har xil predmet o'qituvchi larining metodik tayyorgarligiga bo'lgan e'tirozlari ko'pincha to'g'ri bo'lib chiqadi. O'quvchilarning bu sohadagi e'tirozlari quyidagicha:



tushuntira olmaslik, sistemasiz, palapartish bayon, tilning o'rinsiz murakkablighi, takrorlashning yo'qligi, materialni quruq bayon qilish, mavzuni hayot bilan bog'lay olmaslik, xo'ja ko'rsinga "mavzuni" bajarish, predmetga qiziqish uyg'ota olmaslik, xolis baholash olmaslik, arzimagan javobga yuqori baho qo'yish, barcha o'quvchilarga faqat "3" baho qo'yish va hokazo. O'smirlar o'qituvchilari bilan bo'ladigan o'zaro munosabatlari jarayonida maktabning birinchi pog'onasida ta'lim oluvchi boshlang'ich sinf o'quvchilariga nisbatan anchagina farq qiladi. Bunday ziddiyatlarning o'smir yoshi bilan bog'liq jihatlari nimalardan iborat? O'smir yoshining oliy o'quv yurti pedagogika va psixologiyasida o'qitiladigan tavsifnomasiga murojaat qilamiz. Pedagogika nazariyasining tegishli bo'limida o'smirlik yoshi bolalik va katta yosh holatining oralig'ida ekanligi qayd etiladi. Pedagogika qo'llanmasi mualliflari "o'prilishli" (krizisli), "qiyin", "o'tish", "konfliktli", "og'riqli" kabi terminlarni ko'p qo'llaydilar. O'quvga bo'lgan qiziqishning sustligi o'smir uchun xos. U romantik tuyg'ularga berilgan bo'ladi. O'smirda jinsiy bilimlarga bo'lgan qiziqish uyg'ongan bo'ladi. U o'z kuch va qobiliyatlariga yuqori baho beradi. Kattalarga taqlid qilish, ularga o'xshashga harakat qilishga intiladi. A.S.Makarenko fikricha, o'smirlar – bu haqiqiy risarlar. Ular qo'rqmasdan pedagog orqasidan o'zini o'tga ham suvga ham uradi, agar u haqiqiy ustoz bo'lsa. Psixologlar o'z navbatida, kim boshlang'ich sinfda yaxshi o'qigan, tartibli bo'lsa, o'smir yoshiga kelib qo'pol, tez intizomsiz bo'lishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Boshlang'ich sinfda o'qituvchi o'rnatgan tartib – intizomga so'zsiz bo'ysunish o'rnini o'z insoniy qadr – qimmatiga ortiqcha baho berish tuyg'usi egallaydi. Ilgari boshlang'ich sinflarda o'qituvchi ning so'zidan xafa bo'lmagan o'smir yuqori sinf o'qituvchisi sining aynan shu so'zidan norozi bo'ladi. To'satdan yuz beruvchi konfliktlardan tashqari xarakteri va kechishi jihatidan tipik bo'lgan ziddiyatlar ham mavjud. Bunda o'qituvchi o'z tajribasiga tayangan holda u yoki bu qadar ilgari ishlab chiqilgan ssenariy asosida ish ko'radi. Ularni yuz bergan vaziyatga bir qadar moslashtirishga to'g'ri keladi, xolos.



Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта. М., 1977г.
2. Работа с конфликтом: навыки и стратегия действия. Лондон, Конфликтологический центр, 2001. С.23.
3. Berdiyev G. o'quvchilarda shaxslararo munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari.// Xalq ta'limi, №6,1998, B. 61-65.
4. Jo'rayev R. Q., Safarova R. G', Ibragimov X. I., Musayev U. q. Pedagogika fani Konsepsiyasi. // Xalq ta'limi, 2004, № 5, B. 8-31.